

Επιστήμη και Θρησκευτικά Σύμβολα: Μια συζήτηση στο Α.Π.Θ.

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Τα πιο πάνω ερωτήματα συζητήθηκαν διεξοδικά μεταξύ των διαλεγόμενων μελών και διατυπώθηκαν δύο κύριες τάσεις.

Η πρώτη (που αναλύεται στην παρούσα εισήγηση) αποδέχεται την ύπαρξη πολλών πραγματικοτήτων σε διαφορετικά επίπεδα και πτυχές της ζωής, (λ.χ. καλείται κοινωνική αλήθεια, βιωματική-προσωπική αλήθεια) και επομένως δέχεται και τη διαβεβαίωση πολλών παραγόμενων γνώσεων. Μια τέτοια επιλογή ερμηνευτικής πρότασης δεν ευνοεί το διάλογο, καθώς στη βάση της δεν τον αποδέχεται. Ευνοεί την ύπαρξη «μη κοινωνήσιμων», διακριτών και ανεξάρτητων ρόλων σε θεολογία και επιστήμη. Πιο συγκεκριμένα, θεωρεί ότι επιστήμη και θεολογία μελετούν διαφορετικές πραγματικότητες και παράγουν διαφορετικές γνώσεις. Η δυσκολία που παρατηρείται στη συνεννόηση των διαλεγόμενων έχει την αφετηρία της στο έλλειμμα αρχικών εννοιο-λογήσεων. Η απουσία σαφών ορισμών και διαφορετικών κοσμοθεωρητικών αντιλήψεων προκαλεί σύγχυση και παράγει ασάφειες. Ο έτερο προσδιορισμός βασικών όρων όπως “Θρησκεία”, “Επιστήμη”, “Αλήθεια”, “Πραγματικότητα”, οδηγεί σε παρεξηγήσεις και παρερμηνεύσεις. Η ανάγκη των αποσαφηνίσεων καθίσταται χρήσιμη καθώς θα μπορούσε να μας κατευθύνει στη σύνθεση ή τουλάχιστον σε ένα περισσότερο δομημένο διάλογο.

γ) Ένα ακόμη σημαντικό χαρακτηριστικό του διαλόγου είναι η διάκριση που γίνεται ανάμεσα στο κριτήριο της διαψευσιμότητας και σε εκείνο της εξ' αποκαλύψεως αλήθειας. Το κριτήριο της διαψευσιμότητας, αποτελεί το ασφαλέστερο ορθολογικό στοιχείο, κατά τα διαλεγόμενα μέλη, της θεμελίωσης του επιστημονικού χαρακτήρα της αποκτούμενης γνώσης. Η επιστημονική, είναι εκείνη η γνώση και θεωρία που αποκτιέται με τέτοιους τρόπους και μεθόδους που επιτρέπουν τη διάψυσή της. Στον αντίποδα η θρησκεία βασίζεται, για την κατάκτηση της γνώσης, στο κριτήριο της εξ' αποκαλύψεως αλήθειας με τρόπο συνήθως μεταφυσικό που δεν επιδέχεται (στις περισσότερες των περιπτώσεων) αμφισβήτηση. Αναμφίβολα, μια τέτοια διάκριση οδηγεί σε ένα κενό σύνολο τομής μεταξύ θεολογίας και επιστημών.

Προς μια νέα σύγχρονη ερμηνευτική οπτική.

«Οι Ουρανοί διηγούνται δόξα Θεού ποίησιν δε χειρών αυτού αναγγέλει το στερέωμα »[4] μας διδάσκει το ποιητικό χωρίο (ψαλμ. 19,1) της Παλαιάς Διαθήκης. «Ότε εγενήθησαν άστρα ήνεσάν με φωνή μεγάλη πάντες οι αγγελοί μου»[5]. Εκφράσεις δυνατές που φανερώνουν το μεγαλείο και τη μεγαλοπρέπεια του υπαρκτού Κόσμου, προκαλούσαν πάντοτε δέος στους ανθρώπους κάθε εποχής. Οι πατέρες της εκκλησίας, αποκαλούν φυσική θεωρία, τη σπουδή του Λόγου του Θεού μέσα στην φύση, την ανεύρεση της προσωπικής Του ετερότητας μέσα σε κάθε πτυχή του κάλλους και της σοφίας του κόσμου. Σύμφωνα, με τον καθηγητή Χρήστο Γιανναρά, η ίδια η ύλη του κόσμου είναι ένα δυναμικά ενεργούμενο γεγονός, μια ετερογενής προς τη φύση του Θεού ενέργεια, μια ενέργεια κτιστή του άκτιστου Θεού».[6]

Κατά τον Μ. Βασίλειο, στο περίφημο έργο του,την Εξαήμερο, ένα από τα πιο σημαντικά πατερικά συγγράμματα, τις εννιά Ομιλίες, που αναφέρονται στις επτά ημέρες της Δημιουργίας, «η αρχή του κόσμου δεν είναι ούτε χρόνος, ούτε ένα μόριο, έστω, του χρόνου, όπως ακριβώς και η αρχή μιας πορείας δεν είναι ακόμη πορεία»[7].Όπως σημειώνει και ο π. Γ. Φλορόφσκυ, «ο κόσμος έγινε από το μηδέν. Πριν γίνει ο κόσμος δεν υπήρχε τίποτα. Έγινε και φανερώθηκε ταυτόχρονα με τον χρόνο, διότι όταν δεν υπήρχε κόσμος, δεν υπήρχε και χρόνος»[8].«Ο κόσμος προβάλλει ξαφνικά[9], μόλις η κτίση έρχεται εις τό εΐναι. Μεταβαίνει έκ τοῦ μή ὄντος εις τό εΐναι και αρχίζει να υπάρχει. Η μετάβαση αυτή είναι μια κίνηση, μια διαρκή μεταβολή του μή ὑπαρκτοῦ εις ὑπαρκτόν που πραγματοποιείται κατά το θέλημα του Θεού», θα γράψει στο Περί Κατασκευής Ανθρώπου, ο Γρηγόριος Νύσσης[10].

Στην προς Εβραίους επιστολή συναντούμε ακόμη τη ρητή διακήρυξη πως «ὁ Θεός ἐποίησεν τούς αἰῶνας». Η ρήση αυτή μπορεί να ερμηνευθεί, σύμφωνα με τον π. Α.

Γιέφτιτς, πως «ὁ Κύριος ὡς Θεάνθρωπος ἦρθε καὶ φανερώθηκε ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ. Ὁ χῶρος καὶ ὁ χρόνος εἶναι γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ὅχι ἀπλῶς φυσικὲς ἀναγκαῖες προϋποθέσεις ὑπάρξεως καὶ ζωῆς, ἀλλὰ ἔχουν τὸ νόημα καὶ τὸ πλήρωμά τους στὸν Χριστό, ὁ ὁποῖος, ἦλθε ὡς Δημιουργὸς Θεὸς καὶ ἐνεχωροχρονήθη».[11]

Για τὴ θεολογία «δεν ἔχει ἰδιαιτέρα σημασία ἡ ἀκριβὴς ὥρα, ἡμέρα, ἡμερομηνία τῶν γεγονότων τῆς θείας Οἰκονομίας που ἐπισημαίνονται ὡς κορυφαία, ἀλλὰ τὰ γεγονότα αὐτά καθ' ἑαυτά. Ἰδιαίτερα δε ἀπὸ τὴ στιγμή που καὶ οἱ χριστιανικὲς πηγές δεν ἀποτελοῦν ἐπιστημονικὰ ἐγχειρίδια, ἀλλὰ πηγὴ δογματικῶν (ἐξ ἀποκαλύψεως) ἀληθειῶν καὶ προγεύσεων τοῦ τελικοῦ σχεδίου τοῦ Θεοῦ. Κατὰ τὸν καθηγητὴ Νίκο Ματσούκα, ἡ θεολογικὴ γνῶση δεν μπορεῖ νὰ ἀντιπαρατεθεῖ με καμία ἐπιστημονικὴ γνῶση ἢ ὑπόθεση, οὔτε νὰ συγκρουστεῖ με ἐκείνη, ἀφοῦ «ο θαυμασμὸς μας γιὰ τὸ μεγαλεῖο τῆς δημιουργίας δεν μειώνεται διόλου, ἀν μάθουμε με τὴν ἐρευνά τὸν τρόπο με τὸν ὁποῖο ἐγίναν ὅλα τὰ θαυμαστά ἔργα»[12]. Εἶναι γεγονὸς ὅτι σχεδὸν κάθε θρησκεία ἔχει τὴ δική της ἐκδοχὴ κοσμογονίας καὶ ἀναφορικὰ με τὴ χριστιανικὴ θρησκεία, ἡ κοσμογονία κατὰ τὸν τρόπο που περιγράφεται στὸ Βιβλίο τῆς Γένεσις παραμένει γιὰ τὴ θεολογία κλειδί τῆς ἐρμηνείας καὶ μέτρο (κανόνας) γιὰ τὴν κατανόηση τῆς ἀρχῆς τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐξάπαντος ὄχι δεδομένο ἐπιστημονικόν. Εξάλλου, οἱ βιβλικὲς περιγραφές τοῦ βιβλίου τῆς Γενέσεως περιέχουν ὀρισμένες εἰκόνες που ἀποτελοῦν δάνεια ἐξω-βιβλικῶν κοσμογονικῶν ἀφηγήσεων (με κύριες τὴν κοσμογονία τοῦ Ησιόδου καὶ τὸ ἔπος τοῦ Γκιλγκαμές).

[Συνεχίζεται]

[4]Ψαλμ. 19,1

[5]Ιωβ 38,7

[6]Χρ. Γιανναρά, Αλφαβητάρι τῆς Πίστης, ἐκδόσεις δόμος Αθήνα (1991) σ.75

[7]Μ.Βασιλείου, Εἰς τὴν Ἑξαήμερον ὁμιλία Α΄, PG 29,16.Παράλληλα βλ., π. Γ. Φλορόφσκυ, Ανατομία προβλημάτων Πίστης, ἐκδόσεις Β. Ρηγόπουλος Θεσσαλονίκη (1977) σ. 8

[8]π.Γ.Φλορόφσκυ, Ανατομία προβλημάτων Πίστης, ἐκδόσεις Β. Ρηγόπουλος Θεσσαλονίκη (1977) σ.7. Ομοίως, βλ., Μαξίμου Ὁμολογητοῦ, Σχόλιο εἰς τὸ περὶ Θεῶν Ὁνομάτων, PG 4, 336.

[9]π.Γ.Φλορόφσκυ, Ανατομία προβλημάτων Πίστης, ἐκδόσεις Β. Ρηγόπουλος Θεσσαλονίκη (1977) σ. 8

[10]π.Γ.Φλορόφσκυ, Ανατομία προβλημάτων Πίστης, σ.8. Παράλληλα βλ., Γρηγορίου Νύσσης, Περί κατασκευής ανθρώπου, PG 44,184. «Ἡ μετάβασις ἀπὸ τὸ μὴ εἶναι εἰς τὸ εἶναι τροπὴ τίς, καθ' ἣν τὸ μὴ ὑπάρχον θεία δυνάμει φέρεται εἰς τὸ εἶναι».

[11]Α.Γιεφτιτς, Χριστός Η Χώρα των Ζώντων, σ. 52-53

[12]Μ. Βασιλείου, *Εἰς τὴν Ἑξαήμερον*, PG 29, 25A: “Οὐ γάρ ἐλαττοῦται ἡ ἐπὶ τοῖς μεγίστοις ἔκπληξις, ἐπειδᾷν ὁ τρόπος καθ' ὃν γίνεται τί τῶν παραδόξων ἐξευρεθῇ” . Παράλληλα σχόλια βλ., Ν.Ματσούκα, *Δογματική και Συμβολική θεολογία*, τόμ. Α' (Εισαγωγή στη θεολογική γνωσιολογία), 2η έκδοση, Εκδόσεις Πουρναράς, Θεσσαλονίκη (1996), σ. 143